

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

КУРИСЬ ВІТАЛІЙ ЗІНОВІЙОВИЧ

УДК 340.12

**ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ
ЦІННІСНОГО УНІВЕРСУМУ
ОСОБИСТОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ**

12.00.12 – філософія права

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Хмельницький - 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Хмельницькому університеті управління та права, Хмельницька обласна рада.

Науковий керівник

доктор філософських наук, професор
БЛІХАР В'ячеслав Степанович,
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
завідувач кафедри філософії та політології.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
РОМАНОВА Альона Сергіївна,
Національний університет
«Львівська політехніка»,
професор кафедри теорії та філософії права;

кандидат юридичних наук, доцент
КОПЕЛЬЦІВ-ЛЕВИЦЬКА
Єлизавета Деонізіївна,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
доцент кафедри правознавства, соціології та
політології.

Захист відбудеться «30» травня 2019 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 70.895.02 у Хмельницькому університеті управління та права за адресою: 29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8, конференц-зал (ауд. 907).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Хмельницького університету управління та права за адресою: 29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 38.

Автореферат розісланий « ____ » квітня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Ю. Черняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблематика становлення особистості військовослужбовця у ХХІ ст. є архіактуальною. Передовсім, це зумовлено загрозою національній безпеці держави, що назріла в рамках окупації Криму, проведення АТО на Сході України¹, поширення міжнародного тероризму, ведення гібридної війни тощо. Врешті, бойові дії на українських теренах – дистресують не тільки громадянина, але й досвідченого військового, що спричиняє не стільки психічні травми, а більше переосмислення, а то й зміну особистої ціннісної орієнтації. І стосується це не стільки позитивного аксіологічного сплеску патріотизму за наших Героїв, суспільство, зрештою, і державу, скільки негативного прояву морально-психологічного тиску з боку держави-агресора. Це актуалізує вибрану для дисертаційного дослідження проблему, оскільки спрямовує увагу на вивчення філософсько-правових детермінантів ціннісного універсуму особистості військовослужбовця. Предмет дослідження дає змогу простежити зміну ціннісної орієнтації і в суспільстві, і в державі загалом, адже змінюються стереотипи ставлення до бойових дій на відстані, скажімо, у Сирії, і сприймаються вже як особисті, торкаються внутрішньо особистого, духовного, врешті-решт, вимірів світосприйняття. А це, в свою чергу, впливає на переосмислення, а відтак імплементацію змін особистої ціннісно-сислової сфери у ставлення до співгромадян (у нашому випадку російськомовних), суспільства, влади тощо.

У зв'язку з останніми подіями у світі, питання безпеки сьогодні є найбільш актуальними. Попри значні масштаби співпраці держав у сфері забезпечення безпеки та миру, кожна країна основний акцент ставить, власне, на забезпечення національної безпеки, виконання даних своїм громадянам гарантій на безпечне життя та довкілля. Гарантом безпеки людини держава виступає в обмін на її правослухняну поведінку. За умови дотримання людиною вимог держави, які викладені в нормативно-правових актах, її поведінка буде правомірною, правослухняною та не буде обмежена владно-примусовим механізмом держави. А людина, поведінка якої матиме девіантні ознаки, зазнаватиме певних обмежень з боку держави.

Усе це обґрунтовує необхідність загальнотеоретичного вивчення проблемних питань, пов'язаних з дослідженням змісту і суті філософсько-правових детермінант ціннісного універсуму особистості військовослужбовця.

Потрібно відзначити, що деякі виміри розуміння такого складного явища, як ціннісний універсум військовослужбовця, досліджували у своїх працях такі вітчизняні вчені: В. І. Абрамов, Н. А. Агаєв, Е. А. Афонін, В. С. Бліхар, М. Й. Варій, Л. Ф. Веремейчук, І. П. Дацюк, Є. В. Заїка, О. П. Ковальчук,

¹ Антитерористична операція на Сході України (АТО) – комплекс військових та спеціальних організаційно-правових заходів українських силових структур, спрямований на протидію незаконним російським та проросійським збройним формуванням. Операція тривала з 14 квітня 2014 р. по 30 квітня 2018 р., а відтак на сході України введена (досі провадиться) Операція об'єднаних сил (ООС). У дисертації на позначення військових дій українських силових структур проти незаконних збройних формувань на сході ми вживаємо лише термін «АТО».

Р. М. Коханчук, П. П. Криворучко, А. Я. Лисак, Т. В. Лук'янова, А. В. Луньков, М. О. Маланчій, Є. М. Мануйлов, В. М. Мартинюк, В. Л. Ортинський, О. Ф. Панфілов, І. О. Пішко, С. М. Скуріхін, М. П. Требін, В. В. Федоренко, М. М. Цимбалюк, М. Ю. Шевченко та ін. З-поміж останніх наукових напрацювань із задекларованої наукової проблематики можна виокремити роботи В. С. Бліхара, В. В. Федоренка, М. Ю. Шевченко та ін. Однак згадані науковці, попри їхній вагомий внесок у вітчизняну філософсько-правову науку, аналізували тільки деякі елементи вказаного соціально-правового явища.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження формують також наукові роботи українських і міжнародних дослідників у галузі філософії, теорії права, міжнародного права, порівняльного правознавства, політології. Це, зокрема, праці таких науковців, як: О. О. Бандура, В. С. Бігун, В. М. Вовк, О. В. Глузман, С. Є. Горбатюк, В. П. Горбулін, В. К. Грищук, Ю. А. Дем'янюк, М. С. Кельман, М. І. Козюбра, Є. Д. Копельців-Левицька, Л. В. Кримець, Є. М. Магда, С. І. Максимов, О. А. Масленко, Ю. М. Оборотов, О. М. Омельчук, В. В. Панасюк, Р. Р. Петронговський, П. В. Поліщук, П. М. Рабінович, А. С. Романова, І. М. Романюк, О. В. Феденко, Н. І. Череповська, А. Б. Чефранов та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертаційного дослідження затверджено у вченій раді Хмельницького університету управління та права (протокол № 13 від 17 травня 2016 року).

Дисертацію виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 рр., затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., у межах науково-дослідної роботи кафедри теорії та історії держави і права Хмельницького університету управління та права «Теоретико-історичні проблеми розвитку держави і права» на 2017–2023 роки (номер державної реєстрації 0117U000103), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2013–2016 роки (державний реєстраційний номер 0108U008927) та на 2017-2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Мета і задачі дослідження. *Мета дисертації* – з'ясувати сутність філософсько-правових детермінантів аксіологічного універсуму особистості військовослужбовця, визначити його ознаки, зв'язок з іншими морально-правовими принципами, виявити межі формування та можливості корегування ціннісної орієнтації військовослужбовця в умовах гібридної війни на теренах України.

Відповідно до мети в науковій роботі поставлено такі *задачі*:

- проаналізувати історіографію і бібліографію вивчення проблеми ціннісного універсуму особистості військовослужбовця;
- розкрити філософсько-правові детермінанти ціннісного універсуму особистості військовослужбовця за умов участі у процесах сучасного миротворення;
- виявити аксіологічні проблеми діяльнісного виміру гібридної війни;

- з'ясувати основу ціннісної визначеності мотивів агресії щодо національних інтересів держави;
- сформулювати поняття «ціннісний універсум» особистості військовослужбовця;
- з'ясувати роль морально значущої поведінки військовослужбовця в умовах гібридної війни;
- виокремити морально-етичні та ціннісно-антропологічні засади військової діяльності та особистої відповідальності військовослужбовця в умовах гібридної війни;
- окреслити шляхи трансформації духовного, морального та патріотичного виховання у конкретні риси характеру військовослужбовця, зокрема у становлення його ціннісного універсуму;
- обґрунтувати необхідність морально-етичної регуляції поведінки військовослужбовця в умовах гібридної війни;
- сформулювати філософсько-правові детермінанти ціннісного універсуму особистості військовослужбовця;
- окреслити шляхи реалізації духовних, морально-суспільних та патріотичних чинників поведінки військовослужбовця в умовах гібридної війни.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані з ціннісним вишколом особистості військовослужбовця в умовах гібридної війни.

Предмет дослідження – філософсько-правові детермінанти ціннісного універсуму особистості військовослужбовця.

Методи дослідження визначаються специфікою філософсько-правових детермінант ціннісного універсуму особистості військовослужбовця. Отже, для досягнення достовірних й об'єктивних результатів дисертаційної роботи використано загальнофілософський (діалектичний), загальнонаукові (сходження від конкретного до абстрактного та від абстрактного до конкретного, хронологічний, системно-структурний, системно-функціональний) та спеціальні (формально-юридичний, порівняльно-правовий, правової герменевтики, державно-правового моделювання) методи наукового пізнання. *Історико-філософський підхід* дозволив проаналізувати основні філософсько-правові аксіологічні концепції у їх розвитку (підрозділи 1.1, 2.2), *системно-структурний* метод використано для розкриття онтологічного виміру процесу формування ціннісного універсуму військовослужбовця (підрозділи 1.2, 2.1), за допомогою *функціонального методу* розкрито сутність гносеологічних основ становлення ціннісного універсуму особистості військовослужбовця (підрозділи 3.1, 3.2). *Герменевтичний метод* застосовано у дисертаційному дослідженні для визначення змісту онтологічних проявів аксіологічної сутності участі військовослужбовців у миротворчих місіях та операціях (підрозділи 1.2, 2.1, 3.1, 4.1).

За допомогою *конкретно-соціологічного* та *статичного методу* визначено риси індивідуальності військовослужбовця, проаналізовано відчуття захищеності громадян від різноманітних загроз, виявлено суть базових компетенцій військовослужбовців (підрозділи 2.1, 3.1, 4.2, 4.3).

Наукова новизна дисертаційної роботи визначається тим, що вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексне дослідження сутності становлення ціннісного універсуму військовослужбовця в рамках філософсько-правової ретроспективи воєнної ситуації в Україні. На підставі проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано нові положення, висновки і рекомендації, що зумовлюють його новизну і виносяться на захист:

уперше:

1) сформульовано визначення поняття ціннісного універсуму військовослужбовця, що полягає в сукупності тих норм і цінностей, які формують мету його діяльності шляхом спрямованості потреб та інтересів, яких він усвідомлено дотримується у щоденній поведінці. Процес формування ціннісного універсуму є складним та тривалим, адже військовослужбовець має бути готовим до обмежень, які накладає служба, мати добре фізичне і стійке психічне здоров'я, що забезпечить успішне виконання бойових завдань;

2) визначено особливості детермінант сучасних вимог формування ціннісного універсуму військовослужбовців, що дозволило акцентувати на наявності сформованого світогляду, базованого на засадах гуманізму, патріотизму, відповідальності за доручену справу. Це далеко не повний перелік рис, якими повинен володіти військовослужбовець, особливо в умовах гібридної війни, проте це ті основні характеристики, які впливатимуть на якість несення ним служби щодо захисту своєї держави та її громадян. Саме ці три риси є стрижневими для подальшого розвитку військовослужбовця як особистості та закладають підвалини для формування його ціннісного універсуму;

3) доведено актуальність проведення занять з ціннісного вишколу військовослужбовців Збройних Сил України за планом типової інформаційної операції, що слугуватиме основою, на якій у подальшому вони розвиватимуть себе як особистості. У сучасних військових реаліях нашої держави це допоможе їм: сформувати почуття патріотизму; виховати почуття гордості за те, що вони є захисниками своєї держави, свого народу; утвердити розуміння необхідності формування в Україні громадянського суспільства та правової держави; вивчити історію України, українського війська; сформувати комплекс морально-етичних якостей, які допоможуть військовослужбовцям у несенні служби з урахуванням її специфіки в мирний час та в період військових дій;

4) з'ясовано особливості впливу гібридної війни на становлення ціннісного універсуму військовослужбовців, що актуалізує необхідність наявності високого рівня військово-фахових знань та вмінь, комплексності духовно-моральних і загальносуспільних цінностей захисника своєї Батьківщини, що, поза будь-яким сумнівом, спрямовує свідомість військовослужбовця до оцінювально-результативного сприйняття військової реальності;

5) здійснено класифікацію вимірів аксіологічно-оцінювальної діяльності військовослужбовця в умовах гібридної війни в Україні, відповідно до якої існують позафаховий і внутрішньофаховий виміри. По-перше, аксіоматика діяльності військовослужбовців може актуалізуватися на таких самих засадах,

що й інші фахові аксіологічні орієнтації. По-друге, аксіоматика діяльності військовослужбовців формується у форматі спільних характерних особливостей з усіма професіями, в яких вивчається відношення «людина – людина»;

б) визначено умови полегшення процесу соціалізації військовослужбовців у рамках розвитку ціннісних орієнтацій, що підтверджує негативно-психологічно-емоційно-моральний тиск гібридної війни в Україні на військовослужбовця після повернення додому з місць воєнних дій. У такому випадку докорінно важливими є аксіологічні стрижні світогляду, що сприяють утриманню в рівновазі теоретичних знань про війну, та практичний досвід, отриманий безпосередньо у воєнних діях, проштампованих нерідко розчаруванням, зневірою у справедливість, безвідповідальністю тих, за кого віддається життя тощо;

7) доведено, що загальнолюдські принципи закладають основу, на яку в процесі розвитку нашаровуються інші морально-правові принципи, використання яких зумовлене об'єктивними та суб'єктивними причинами, та разом формують ціннісний універсум особистості військовослужбовця;

удосконалено:

8) визначення поняття «миротворчість» на основі аналізу сучасних заходів міжнародної спільноти із запобігання військовим конфліктам та підтримання миру і безпеки;

9) визначення сутнісних характеристик гібридної війни як феномену сучасного воєнно-політичного протистояння у глобалізованому світі;

дістали подальшого розвитку:

10) наукове тлумачення основних концептуальних положень міжнародних та національних нормативно-правових актів, що регулюють участь військовослужбовців у процесах запобігання військовим конфліктам та підтримання миру і безпеки;

11) аналіз концептуальної складової процесів, спрямованих на удосконалення соціально-правового захисту військовослужбовців під час виконання ними своїх миротворчих обов'язків;

12) характеристика впливу екстремальних умов на виконання функціональних обов'язків українськими миротворцями;

13) розуміння процесів активізації інформатизації суспільства, що впливають на міжособистісні та міжгрупові відносини, в результаті чого формуються їхні характеристики й ознаки;

14) обґрунтування ролі світогляду людини у процесі формування ціннісного універсуму особистості військовослужбовця.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані для удосконалення процесів військово-правового виховання військовослужбовців, розробки курсів та спецкурсів з відповідних тем для здобувачів вищої освіти у вищих навчальних закладах України зі специфічними умовами навчання, написання підручників та посібників, а також:

– у *правотворчій діяльності* – для вдосконалення чинного законодавства та унормування в ньому правових стандартів з метою підвищення ролі правової допомоги в суспільстві;

– у *науково-дослідній роботі* – для подальших розробок проблематики правової допомоги як філософсько-правового феномена та на загальнотеоретичному рівні;

– в *освітній діяльності* – для оптимізації змісту посібників і підручників, а також під час викладання таких навчальних дисциплін, як: «Філософія права», «Юридична деонтологія», «Юридична компаративістика», «Контроль і нагляд в професійній діяльності», «Захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності», «Соціологія права» та «Енциклопедія права», «Професійна етика юриста», «Логіка юридична», «Політологія» та ін. (*Акти про реалізацію результатів наукових досліджень Хмельницького університету управління та права від 15.05.2018 року; Львівського державного університету внутрішніх справ від 28.12.2018 року; Наукового Центру Сухопутних військ Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного від 02.01.2019 року*).

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційної роботи, її основні висновки та рекомендації оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 10–11 березня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 16–17 березня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в восьми публікаціях, із них чотири наукові статті – у фахових виданнях України з юридичних наук, одна – у науковому періодичному виданні іноземної держави (Словацька Республіка) та три – тези доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Структура й обсяг дисертаційної роботи зумовлені метою, завданнями та предметом дослідження. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 222 сторінки, з якого основного тексту – 186 сторінок. Список використаних джерел розміщено на 21 сторінці (208 найменувань), 9 додатків – на 13 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про особистий внесок здобувача, апробацію результатів і публікації.

Перший розділ «Основоположні теоретико-правові засади дослідження формування ціннісного універсуму особистості військовослужбовця» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Стан дослідження проблеми формування ціннісного універсуму військовослужбовця»* з'ясовано, що монографічні дослідження, дисертації, наукові статті, матеріали конференцій, у яких відображено проблеми становлення ціннісного універсуму особи, можна усистематизувати за певними принципами, що може свідчити про перспективність подальших досліджень ціннісних основ світогляду військовослужбовців. Важливим аспектом наукових досліджень виступають визначення методологічних принципів та засад вивчення аксіологічної проблематики з позицій сучасних досягнень філософської та правової науки. Правові аспекти становлення універсуму особистості військовослужбовця досліджено недостатньо, а здебільшого вони стосуються правового забезпечення виконання функціональних обов'язків, правового виховання та правової освіти цієї складової соціуму.

Праксеологічний підхід до вивчення проблем становлення особистості військовослужбовця у його ціннісно-орієнтаційному вияві представляє низка робіт та досліджень філософів, правознавців і політологів, які порушують важливі питання процесу формування тих характеристик, котрі властиві військовослужбовцям під час виконання специфічних завдань. Доведено, що при визначенні особливостей формування ціннісних орієнтацій особистості варто звернути увагу на той напрям аксіології, у якому посилюється або абсолютизується значення соціального чинника при визначенні сутності, особливостей та місця цінностей для людини. Аксіологічний соціологізм, що відповідає основним положенням такого підходу, представлений різними теоріями, суть яких полягає у відображенні особливостей та ступеня детермінації ціннісних орієнтацій соціальними акторами.

У підрозділі 1.2 *«Методологія філософсько-правового дослідження становлення ціннісного універсуму особистості військовослужбовця»* встановлено, що в сучасній філософсько-правовій науці актуалізується питання про основні підходи до вирішення важливих світоглядних та правових проблем розвитку суспільства, вирішальне значення тут надається виробленню основного концептуального підходу до права як соціального явища.

Аксіологічний підхід, як тип дослідницьких підходів у загальнометодологічному і конкретно-правовому вияві, детермінується питаннями місця та ролі конкретної особистості як суб'єкта соціального. Можемо стверджувати, що в такий спосіб у спектр аксіологічних питань вводяться важливі антропологічні тенденції, підсилюючи значущість конкретно-особистісної діяльності в суспільстві. Важливим методологічним принципом у виявленні суті права як складного багатофункціонального та полісистемного явища виступає визначення природи ціннісного в його ставленні до правової системи суспільства. Аналіз ціннісно-правової детермінації засвідчує наявність двозначності, що характеризується дихотомічними проявами. Така ситуація пов'язана з тим, що в межах правової

реальності можемо вести мову і про цінність права, і про правові цінності. Ці два поняття існують в єдиному правовому просторі, виявляють аксіологічний вимір правового, водночас не є тотожними.

Другий розділ «Онтологічна основа становлення ціннісного універсуму особистості військовослужбовця» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Буттєвості аксіоматики особистості військовослужбовця у рамках становлення держави соціально-демократичної орієнтації» обґрунтовано, що сучасне протистояння держав у конфліктах на політичному та економічному рівнях характеризується широким застосуванням інформаційних технологій, воєнних ресурсів та неодмінно фокусується на людині. Тому учасники такого воєнного протистояння, що виступають як суб'єктивний його елемент, піддаються значному впливу інформаційно-психологічних технологій та їхніх ресурсів. За умов сучасної інформатизації суспільства суттєво змінюються параметри та змістовні характеристики процесів ведення воєн, а ми маємо справу з наявністю воєн т. зв. «четвертого покоління». Більше того, протистояння сучасним глобальним загрозам стає можливим на основі активного міжнародного співробітництва та здійснення активної миротворчої діяльності, однією із форм якої є миротворчі операції, під якими варто розуміти колективні дії політичного та воєнного характеру, що здійснюються після виникнення конфлікту та спрямовані на його припинення. Участь у міжнародній миротворчій діяльності потрібно розглядати як важливу складову зовнішньої політики держави, адже в умовах сучасної глобалізації поява нових видів загроз безпеці та миру, особливо активізація діяльності терористичних організацій, проявів сепаратизму, національного та релігійного екстремізму потребує активної протидії на міжнародному рівні. Миротворча діяльність формує особливі цінності військовослужбовців у напрямку визначення пріоритетності вирішення проблем міжнародного співробітництва світової цивілізації у справі її консолідації на демократичних засадах.

Підрозділ 2.2 «Аксіологічна визначеність становлення особистості військовослужбовця в умовах гібридної війни» присвячено висвітленню відповідних, у тому числі й філософсько-правових, форм гібридної війни. Відзначено, що за умов гібридної війни значно актуалізується проблема ідентичності як особи зокрема, так і суспільства загалом. Таке суспільство уособлюється в державі як суб'єкті війни та стороні, що зазнає нападу зі сторони держави-агресора. Гібридна війна спрямовується проти національної ідентичності українців, тож особливого значення набувають процеси формування української політичної нації, зростання національної самосвідомості, відчуття особою своєї приналежності до певної етнонаціональної спільноти, усвідомлення себе як активного учасника державотворчих процесів. У зв'язку з тим, що сьогодні на Сході України ведуться активні військові дії, котрі також характеризуються використанням засобів гібридного змісту та можуть трактуватись як прояв сучасної гібридної війни, особливого значення набуває питання розвитку національної свідомості українських військовослужбовців та працівників правоохоронних структур, що перебувають у зоні проведення АТО.

Розділ третій «Гносеологічні основи становлення ціннісного універсуму особистості військовослужбовця» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Пізнавальні засади осмислення проблеми становлення ціннісного універсуму військовослужбовця крізь призму загрози національній безпеці» обґрунтовується авторська позиція, відповідно до якої система забезпечення національної безпеки повинна охоплювати сукупність методів із визначення національних інтересів, їх пріоритетності на конкретному етапі розвитку суспільства і держави, можливість швидкого аналізу загроз, що виникають, вибору шляхів їх усунення та способів недопущення повторної появи. Ця система повинна постати на такому: усвідомленій взаємовідповідальності людини, суспільства і держави; врахуванні інтересів людини, суспільства і держави при формуванні векторів внутрішньої та зовнішньої політики; неухильному дотриманні принципів законності та гуманізму, їх домінуванні при виборі стратегії боротьби із загрозами національній безпеці; взаємозв'язку національної і міжнародної систем безпеки. Основна роль у забезпеченні безпеки належить військовослужбовцям. Держава повинна піклуватися не тільки про їхнє матеріально-технічне забезпечення, а й про психологічний стан бійців, сприяти їх розвитку як особистостей з чіткою та усвідомленою системою морально-етичних цінностей, сформованим світоглядом. Світогляд людини – це сукупність принципів, переконань, поглядів та моделей поведінки, якими вона керується, освоюючи світ та шукаючи своє місце в ньому.

Підрозділ 3.2 «Світоглядні принципи як вираження становлення ціннісного універсуму особистості військовослужбовця» присвячено дослідженню стрижневих принципів формування військовослужбовця, які безпосередньо впливають на утвердження його ж ціннісного універсуму. Отже, загальнолюдські принципи виступають своєрідним ядром для формування особистості. Вони закладають основу, на яку згодом, у процесі розвитку, нашаровуються інші принципи, використання яких зумовлене об'єктивними та суб'єктивними причинами, та разом формують ціннісний універсум особистості. Принципи сучасної людини є своєрідним відображенням її типу особистості. Іншими словами, психологічні та соціальні особливості людини, які визначають спосіб життя, впливають на формування її принципів. Урешті, третю групу світоглядних принципів становлять принципи, виникнення яких зумовлене професійною діяльністю людини. На певному етапі розвитку особистості вплив професії та мікросередовища трудового колективу є надзвичайно серйозним. Власне професія несе певні вимоги до людини не тільки як фахівця своєї справи, а й до її характеру, особистісних рис та принципів. Саме такі три групи принципів формують поняття «світоглядні принципи», значення яких для військовослужбовця полягає в тому, що вони є орієнтирами в його професійній діяльності, яка полягає в захисті людини, забезпеченні стабільності в суспільстві та охорони держави.

Четвертий розділ «Праксеологічне обґрунтування становлення ціннісного універсуму особистості військовослужбовця» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 *«Праксеологічні засади ціннісного вишколу військовослужбовця як одна із стрижневих складових безпеки громадянина, суспільства та держави»* з'ясовано, що формування засад, які в подальшому стануть основою ціннісного універсуму військовослужбовця, потрібно починати зі з'ясування загроз національній безпеці. На основі цього стане можливим виділення тих рис характеру та якостей, які допоможуть їм у професійній діяльності. Наступним кроком повинна бути робота, спрямована на виховання цих якостей та усвідомлене їх використання як під час служби, так і в повсякденному житті, простіше кажучи, – ціннісний вишкіл військовослужбовця. Тому роль ціннісного вишколу військовослужбовця значно зросте в сучасних умовах, якщо він відповідатиме вимогам праксеології, буде побудований на певних засадах та концепціях, які розроблені в цій галузі знань задля підвищення ефективності людської діяльності. Автором доведено, що праксеологічними засадами ціннісного вишколу військовослужбовця в українських реаліях повинні стати доцільність, цілеспрямованість, проєктивність, конструктивність, методичність і практичність. Вказані засади мають стати основою, стрижнем для формування і розвитку у військовослужбовців рис та якостей, необхідних для забезпечення безпеки людини, суспільства та держави.

У підрозділі 4.2 *«Вплив ціннісної орієнтації військовослужбовця на утвердження патріотизму в умовах гібридної війни»* обґрунтовано, що проведення занять з ціннісного вишколу військовослужбовців Збройних Сил України за планом типової інформаційної операції створить основу, на якій у подальшому вони розвиватимуть себе як особистості, а також у реаліях нашої держави допоможе їм: сформувавши почуття патріотизму; виховати почуття гордості за те, що вони є захисниками своєї держави, свого народу; утвердити розуміння необхідності формування в Україні громадянського суспільства та правової держави; вивчити історію України, українського війська; сформувавши комплекс морально-етичних якостей, які допоможуть їм у несенні служби з урахуванням її специфіки в мирний час та період військових дій. Адже ведення гібридної війни вимагає чіткої продуманості стратегії, застосування найрізноманітніших способів ведення війни з використанням останніх розробок у науковій сфері. У найбільш загальному вигляді цей тип війни можна охарактеризувати як процес створення кризи в державі, що вибрана для агресії, невійськовими засобами, які однак використовуються для досягнення саме військової мети, цілі.

Підрозділ 4.3 *«Реалізація ціннісного вишколу військовослужбовця в умовах загрози національній безпеці України»* присвячено характеристиці впливу загроз національній безпеці держави на формування ціннісного універсуму військовослужбовця. Визначено, що в умовах загрози національній безпеці реалізація ціннісного вишколу має відбуватися згідно із затвердженою Програмою військово-патріотичного виховання у Збройних Силах в чотири

етапи із застосуванням компетентнісного підходу: ознайомлення військовослужбовців з основними поняттями, категоріями, принципами, які мають вплив на формування ціннісного універсуму; формування почуттів; виховання переконань; вироблення умінь і навичок, необхідних для роботи над собою. У такому випадку, необхідно підкреслити, що сьогодні людина з чіткими ціннісними та моральними установками, патріот своєї країни є часто єдиною можливістю держави не зникнути з карти, будучи захопленою сильнішим противником. Для України як держави, яка перебуває у стані війни, сьогодні вкрай важливо реалізувати ціннісний вишкіл військовослужбовців. Адже саме загальнолюдські цінності, прийняті військовослужбовцем, його прагнення до самовдосконалення, вироблення активних позицій щодо процесів, які сьогодні відбуваються в нашій країні та у світі загалом, є суттєвою перевагою, яку ми можемо отримати у цій війні, та вийти з неї переможцями.

ВИСНОВКИ

У дисертації репрезентовано теоретичні підсумки роботи, які в узагальненому вигляді розкривають мету, демонструють результати виконаних завдань і наукову новизну дослідження.

1. Вирішенню проблем становлення духовного світу особистості, зокрема тих світоглядних переконань, на основі яких визначаються ціннісні орієнтації та шляхи освоєння реальності, присвячено чимало праць вітчизняних науковців, висновки яких дають змогу здійснити теоретичний аналіз проблем духовних змін у свідомості військовослужбовців як особливого соціального суб'єкта. Процеси, що відбуваються і в духовному, і у практичному (діяльнісному) їх житті, напряду детермінуються тими важливими соціально-політичними явищами, які визначають стан українського суспільства. З уваги на це, аналіз ціннісного універсуму військовослужбовців неодмінно вимагає постановки питань соціального змісту.

2. Формування методологічних засад вирішення цієї проблематики неможливе поза вивченням тих основоположних наукових конструкцій, котрі витворила філософсько-правова думка впродовж тривалого часу свого становлення. Класичні аксіологічні положення та сформована на їх основі теорія слугують філософсько-методологічним підґрунтям аналізу особливостей становлення ціннісних характеристик особистості, оскільки містять в собі ті важливі системоформуючі принципи і положення, що дають змогу краще зрозуміти сутність цінностей як важливого явища, властивого сучасному соціуму.

3. Практика вивчення проблем ціннісного універсуму військовослужбовця як дієвого учасника соціальних процесів у вітчизняній науковій літературі свідчить про багатовекторність та поліваріантність дослідження цього феномена. Вияснення його суті у філософсько-світоглядному, політико-правовому та психологічному вимірі дає можливість спроектувати результати цих досліджень на сучасні процеси становлення силового блоку держави, інтереси якого і представляють військовослужбовці.

4. Участь українських військовослужбовців у проведенні міжнародних миротворчих операцій та місій виявляє особливі умови формування специфічних ціннісних орієнтацій, що посилюють національно-патріотичну та державницьку складову виконання ними своїх функціональних обов'язків, сприяють розвитку відчуття відповідальності за долю сучасної цивілізації, посилення іміджу своєї батьківщини у світі. У численних дослідженнях питань участі українських військовослужбовців у процесах із захисту миру та безпеки в сучасному світі увагу акцентовано на необхідності розробки та подальшого розвитку законодавства щодо проблем соціально-правового захисту військовослужбовців під час виконання ними своїх функціональних обов'язків. Участь українських військовослужбовців у миротворчих операціях впливає на їхній загальний стан, спричиняючи зміни їхнього ціннісного універсуму в межах його психологічного виміру. Миротворчість сприяє формуванню і розвитку правової культури військовослужбовців як важливої підстави формування їхніх ціннісних орієнтацій. Дотримання правових норм, що регулюються відповідними нормативно-правовими документами, у специфічній обстановці за межами своєї батьківщини, коли потрібно дотримуватись і міжнародного, і місцевого, національного законодавства, стає особливо актуальним.

5. Класичним різновидом гібридного типу ведення військових дій є агресія Російської Федерації проти України, що призвела до анексії Криму та окупації частини Донецької й Луганської областей. Гібридна війна проти України спрямовується на заперечення ідентичності та суб'єктності української держави, ствердження делегітимізації політичного керівництва нашої держави. Зважаючи на це, значно актуалізується значення формування ціннісних орієнтацій військовослужбовців як суб'єктів військового протистояння, передусім національно-патріотичних та політико-правових.

6. У сучасних умовах не можна відкидати значення ціннісних орієнтацій особистості, її морально-етичні, психологічні якості та риси. Адже націленість особи на результат, досягнення поставленої мети, наслідком чого стає утвердження певного рівня життя, сприяє її просуванню на шляху до самовдосконалення через здобуття відповідної освіти, заняття самоосвітою, прояву себе як фахівця та людини (шляхом формування характеру та особистого ціннісного універсуму). Сьогодні основним завданням є створення засад формування, розвитку, функціонування особистості, які виступатимуть виразником її ціннісного універсуму.

7. Ціннісний універсум військовослужбовця варто розуміти як сукупність тих норм і цінностей, що формують мету його діяльності шляхом спрямованості потреб та інтересів, яких він усвідомлено дотримується у щоденній поведінці. Процес формування ціннісного універсуму є складним та тривалим, адже військовослужбовець має бути готовим до обмежень, які накладає служба, мати добре фізичне і стійке психічне здоров'я, що забезпечить успішне виконання бойових завдань.

8. На утвердження основних уявлень, розстановку пріоритетів формування та виховання в людини певних рис характеру через соціально-

економічний рівень життя населення впливає макросередовище. Мікросередовище у вияві соціальної групи створює умови для формування людини як професіонала своєї справи з вихованням у собі тих рис, які необхідні для виконання службового обов'язку. Одиначним фактором виступає особистість військовослужбовця. Кожний із цих чинників пов'язаний з певними проблемами становлення ціннісного універсуму військовослужбовця.

9. Важливою умовою засвоєння загальнолюдських принципів є їх прийняття у поведінку особи військовослужбовця та керування ними при здійсненні вчинків. Тож соціальні норми людина приймає як особистісні, проходячи тим самим процес інтерналізації, що характеризується етапами, які визначають шлях розвитку особистості в соціумі від знайомства та засвоєння фундаментальних принципів, норм і цінностей до постійного самовдосконалення та самоконтролю особистості (контролю своєї поведінки) на предмет дотримання інтерналізованих норм і принципів.

10. Для військовослужбовця як особистості праксеологічні засади ціннісного вишколу створюють своєрідний стрижень усвідомлення своєї місії із забезпечення безпеки людини, суспільства та держави. Окрім того, вони сприятимуть його самовизначенню в духовному, морально-етичному, ціннісному сенсі, створять своєрідні орієнтири поведінки в умовах численних загроз та небезпек, зокрема інформаційної та гібридної війн, виховуватимуть почуття патріотизму й особистої відповідальності за доручену роботу у сфері гарантування безпеки, причому і особистої, і безпеки свого народу та держави.

Важливо правильно оцінити масштаби духовної кризи, що охопила суспільство та створила нові світоглядні орієнтири, далекі від традиційних норм та загальнолюдських цінностей. На основі такої оцінки потрібно створити засади для утвердження у свідомості військовослужбовців тих принципів і цінностей, які сприятимуть якісному несенню служби із забезпечення безпеки громадян, суспільства і держави.

11. Ціннісний вишкіл військовослужбовця повинен ґрунтуватися на засадах доцільності, цілеспрямованості, проєктивності, конструктивності, методичності та практичності. Це сприятиме: ефективній організації ціннісного вишколу військовослужбовців; підвищенню якості отриманих військовослужбовцями знань, що стосуються філософських та етичних аспектів становлення особистості; а також тому, що морально-етичні якості, ціннісна складова особистості ставитимуться в один ряд із професійними знаннями, вміннями та навичками. Проведення занять з ціннісного вишколу військовослужбовців за прикладом типової інформаційної операції з урахуванням праксеологічних засад дає змогу розглядати військовослужбовця не тільки як об'єкт виховного впливу, а й власне як суб'єкт виховання. Тобто в цьому випадку він виступає активним учасником процесу виховання самого себе, формування цілісної особистості, перейняття тих моделей поведінки, які відповідають вимогам і суспільства, і держави.

12. В умовах війни, а зокрема сучасних її видів – інформаційної та гібридної, саме країна, більшість населення якої становлять люди зі сформованою та усвідомленою системою морально-етичних цінностей, має

значні шанси здобути перемогу. Одне з чільних місць у цій системі повинно займати почуття патріотизму. Більше того, утвердження патріотизму серед військовослужбовців Збройних Сил України в умовах гібридної війни сприятиме: формуванню ціннісного універсуму військовослужбовця; створенню засад для подальшого саморозвитку особистості шляхом самоаналізу, самодисципліни та самовиховання; збереженню історичної пам'яті українського народу; формуванню почуття громадянської гідності, гордості за свою державу; виробленню почуття відповідальності за свою поведінку та усвідомлення її можливих наслідків; створенню певного стимулу до якісного виконання своїх обов'язків із захисту людини, суспільства та держави від агресії будь-якого виду.

13. На формування світоглядних принципів людини, безперечно, впливають її риси характеру, так само і світоглядні принципи сприяють вихованню в неї тих чи інших рис характеру. Якщо людина усвідомлено вирішує «прийняти» певний принцип у свій ціннісний універсум, тим самим вона свідомо акцентує увагу на вихованні в собі тих рис характеру, які необхідні для щоденного послуговування цим принципом. І навпаки, сукупність певних рис характеру дозволяє людині використовувати або категорично відмовитися від певних принципів. Загальнолюдські принципи – це правила поведінки, які створювалися впродовж тривалого часу і виражають цінності та норми, властиві всім людям. Із розвитком людства й суспільства ці принципи знайшли вираження у моралі, яка згодом стала основою для формування права як сукупності правил взаємоіснування людей.

14. Особистість військовослужбовця має формуватися як поєднання професіонала та високоморальної людини. Саме за таким принципом будуються програми підготовки військовослужбовців у розвинених країнах, де в процесі підготовки військовослужбовців ціннісний вишкіл воїна ставлять в один ряд із його професійною підготовкою. Такий досвід потрібно впроваджувати і в Україні, що має супроводжуватись проведенням соціологічних та загальнонаукових досліджень, на основі яких слід розробити навчальні програми для військовослужбовців Збройних Сил України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Курись В. З. Аксіологія формування особистості військовослужбовця в умовах гібридної війни. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. № 6. С. 167–170.

2. Курись В. З. Світоглядні принципи як вираження ціннісної ієрархії військовослужбовця. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 314–316. URL: http://pap.in.ua/6_2016/93.pdf.

3. Курись В. З. Гносеологічна концептуалізація формування ціннісного універсуму військовослужбовця. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. С. 238–242.

4. Курись В. З. Реалізація ціннісного вишколу військовослужбовця в умовах загрози національній безпеці України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»*. 2017. № 44. С. 173–176.

5. Курись В. З. Праксеологічне обґрунтування ціннісного вишколу військовослужбовця. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1/2. С. 118–123.

6. Курись В. З. Вплив світоглядних принципів на формування особистості військовослужбовця. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10–11 берез. 2017 р.). К. : ЦПНД, 2017. С. 105–108.

7. Курись В. З. Пізнавальний процес у формуванні аксіологічної концепції військовослужбовця. *Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23–24 лют. 2018 р.). Запоріжжя : Істина, 2018. С. 14–18.

8. Курись В. З. Аксіологічна формула становлення військовослужбовця. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16–17 берез. 2018 р.). Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 17–21.

АНОТАЦІЯ

Курись В. З. Філософсько-правові детермінанти ціннісного універсуму особистості військовослужбовця. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидат юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 «Філософія права». – Хмельницький університет управління та права Хмельницької обласної ради, Хмельницький, 2019.

Дисертація присвячена з'ясуванню сутності філософсько-правових детермінант аксіологічного універсуму особистості військовослужбовця, визначенню його ознак, зв'язку з іншими морально-правовими принципами, виявленню меж формування та можливості корегування ціннісної орієнтації військовослужбовця в умовах гібридної війни на теренах України.

Сформульовано визначення поняття ціннісного універсуму військовослужбовця, що полягає в сукупності тих норм і цінностей, які формують мету його діяльності шляхом спрямованості потреб та інтересів, яких він усвідомлено дотримується у щоденній поведінці. Процес формування ціннісного універсуму є складним та тривалим, адже військовослужбовець має бути готовим до обмежень, які накладає служба, мати добре фізичне та стійке психічне здоров'я, що забезпечить успішне виконання бойових завдань.

Визначено особливості детермінант сучасних вимог формування ціннісного універсуму військовослужбовців, що дозволило акцентувати на наявності сформованого світогляду, базованого на засадах гуманізму, патріотизму, відповідальності за доручену справу. Це далеко не повний перелік рис, якими повинен володіти військовослужбовець, особливо в умовах гібридної війни, проте це ті основні характеристики, які впливатимуть на якість несення ним служби щодо захисту своєї держави та її громадян. Саме ці три

риси є стрижневими для подальшого розвитку військовослужбовця як особистості та закладають підвалини для формування його ціннісного універсуму.

Ключові слова: військовослужбовець, людина, громадянин, суспільство, держава, гібридна війна, національна безпека, цінності, аксіологія, ціннісний універсум, детермінанти, філософія права.

АННОТАЦІЯ

Курись В. З. Философско-правовые детерминанты ценностного универсуму личности военнослужащего. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.12 – философия права. – Хмельницкий университет управления и права, Хмельницкий, 2019.

Диссертация посвящена выяснению философско-правовых детерминантов аксиологического универсуму личности военнослужащего, определению его признаков, связи с другими морально-правовыми принципами, выявлению границ формирования и возможности корректирования ценностной ориентации военнослужащего в условиях гибридной войны на территории Украины.

Сформулировано определение понятия ценностного универсуму военнослужащего, заключающегося в совокупности тех нормы ценностей, которые формируют цель его деятельность путем направленности потребностей и интересов, которых он осведомлённо придерживается в ежедневном поведении. Процесс формирования ценностного универсуму является сложным и длительным, поскольку военнослужащий должен быть готовым к ограничениям, которые накладывает служба, иметь отличное физическое и стойкое психическое здоровья, что обеспечит успешное выполнение боевых задач.

Определено особенности детерминант современных требований формирования ценностного универсуму военнослужащего, что позволило акцентировать на наличности сформированного мировоззрения, которое базируется на засадах гуманизма, патриотизма, ответственности за доверенное дело. Это далеко не полный список черт, которыми должен владеть военнослужащий, особенно в условиях гибридной войны, теме не менее это основные характеристики, которые влияют на качество несения им службы что касается защиты своего государства и ее жителей. Именно эти черты являются стержневыми для последующего развития военнослужащего как личности и закладывают основы к формированию его ценностного универсуму.

Ключевые слова: военнослужащий, человек, гражданин, общество, государство, гибридная война, национальная безопасность, ценности, аксиологія, ціннісний універсум, детермінанти, філософія права.

SUMMARY

Kurys V. Z. Philosophical and legal determinants of the value universe of the personality of a serviceman. – Qualification scientific work as a manuscript.

The thesis for a scientific degree of candidate of Legal Sciences in speciality 12.00.12 «Philosophy of Law». – Khmelnytsky University of Management and Law Khmelnytsky Regional Council, Khmelnytsky, 2019.

The dissertation is devoted to the clarification of the essence of the philosophical and legal determinants of the axiological universe of the personality of the soldier, the definition of his features, the connection with other moral and legal principles, the identification of the boundaries of formation and the possibility of adjusting the value orientation of a serviceman in the conditions of a hybrid war on the territory of Ukraine.

The definition of the notion of a universal serviceman universe is formulated, consisting of a set of norms and values that form the purpose of its activity by directing the needs and interests, which it consciously adheres to in daily behavior. The process of forming a value universe is complex and lengthy, since the serviceman must be prepared for restrictions imposed by the service, have a good physical and steady mental health, which will ensure the successful implementation of combat missions.

The peculiarities of the determinants of modern requirements for the formation of the value universe of military personnel were determined, which allowed to emphasize the presence of the developed worldview, based on the principles of humanism, patriotism, responsibility for the task entrusted. This is far from a complete list of features that he must possess, especially in a hybrid war, but these are the main characteristics that will affect the quality of his service to protect his state and its citizens. These three features are pivotal for the further development of the soldier as a person and lay the foundations for the formation of his value universe.

The relevance of carrying out classes on the value training of servicemen of the Armed Forces of Ukraine according to the plan of a typical information operation will provide the basis on which later soldiers will develop themselves as individuals, which in modern military realities of our state will help them: to form a sense of patriotism; to cultivate a sense of pride for the fact that they are the protectors of their state, their people; to establish an understanding of the necessity of forming a civil society and a rule of law in Ukraine; to study the history of Ukraine, the Ukrainian army; to form a complex of moral and ethical qualities that will help servicemen in carrying out the service taking into account its specificity in peacetime and the period of hostilities.

The peculiarities of the influence of the hybrid war on the formation of a valuable universe of servicemen are highlighted, which actualizes the need for a high level of military professional knowledge and skills, the complexity of the spiritual, moral and social values of the defender of his Motherland, which, without any doubt, directs the consciousness of the serviceman to the evaluative- effective perception of military reality.

Classification of measurements of the axiological and appraisal activity of a serviceman in the conditions of the hybrid war in Ukraine, according to which there are non-formal and internal-factor dimensions. Firstly, the axiomatic of military personnel may be actualized on the same basis as other professionally oriented axiological orientations. Secondly, the axiomatic of the activity of servicemen is formed in the format of common characteristic features with all professions, in which the relation "man-man" is studied.

Conditions of facilitating the process of socialization of servicemen in the framework of the development of value orientations have been determined, which confirms the negative-psychological-emotional and moral pressure of the hybrid war in Ukraine on the serviceman upon his return home from the places of military events. In this case, the axiological roots of the worldview that are crucial to keeping the theoretical knowledge of war on the balance are grasped, and practical experience gained directly in military actions, often stamped with disappointment, desecration of justice, irresponsibility of those for whom life is given, etc.

It is concluded that the value training of a serviceman should be based on the principles of expediency, purposefulness, protectiveness, constructiveness, methodology and practicality. The use of these principles will be facilitated by: effective organization of valuable training of servicemen; improving the quality of knowledge acquired by servicemen concerning the philosophical and ethical aspects of the formation of the individual; moral and ethical qualities, the value component of the personality will be put on a par with professional knowledge, skills and abilities. Conducting classes on the value training of servicemen based on the example of a typical information operation, taking into account the principles of praxis, makes it possible to consider a serviceman not only as an object of educational influence, but also as an actual subject of education. That is, in this case, he acts as an active participant in the process of educating himself, forming a holistic personality, adopting those models of behavior that meet the requirements of both society and the state.

Key words: serviceman, man, citizen, society, state, hybrid war, national security, values, axiology, value universe, determinants, philosophy of law.

Підписано до друку 22.04.2019. Зам. № 7
Обсяг 0,9 друк. арк. формат 60x90/16. Наклад – 100 прим.

Надруковано у ТОВ «Хмельницький ЦНТІ»
29000, м. Хмельницький, вул. Свободи, 36
Тел. : (0382) 65-50-96